

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱԿՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ
ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ**

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

*Հետազոտության թեման՝ Սովորողների մեջ արժեքային համակարգի
ձևավորումը մաթեմատիկայի դասավանդման ընթացքում*

Առարկան՝ Մաթեմատիկա

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Անահիտ Խաչատրյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Դիմիտրովի միջնակարգ դպրոց

ԵՐԵՎԱՆ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....
2. ԳԼՈՒԽ 1
Ո՞Ր ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԸ ԿԱՐԵԼԻ Է ՁԱՎՎՈՐԵԼ
ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ
3. ԳԼՈՒԽ 2.
ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ
4. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....
5. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....

ՆԵՐՎԾՈՒԹՅՈՒՆ

«... երեք հատկություն՝ ծավալուն գիտելիքներ,
մտածողության սովորություն և զգացմունքների վեհություն՝
անհրաժեշտ են
որպեսզի մարդը կրթվի
բառի ամբողջական իմաստով»
Ն.Գ. Չերնիշևսկի

Կյանքի նպատակի ու իմաստի մասին մարդուն ուղղված հիմնական հարցերը սերտորեն կապված են նրա աշխարհայացքի հետ: Հենց դպրոցական տարիքում են երեխաների մոտ ձևավորվում գաղափարական, բարոյական, մտավոր, գեղարվեստական և այլ ճաշակներ: Դպրոցական յուրաքանչյուր առարկա նախատեսված է այս կամ այն գիտելիք սովորեցնելու, երեխաների մեջ որոշակի հմտություններ և կարողություններ սերմանելու համար: Ուսանողի և կոնկրետ ուսումնասիրվող առարկայի միջև առանցքային գործիչը ուսուցիչն է: Հենց դպրոցի ուսուցչի միջոցով է ավելի մեծ չափով տեղի ունենում աշակերտի աշխարհայացքի ձևավորումը, ուսուցիչը դաստիարակում է վերաբերմունքը գիտության, ճաշակի և շրջակա աշխարհի նկատմամբ հետաքրքրության իմացություն:

Հոգևոր և բարոյական դաստիարակության առաջադրանքի իրականացումը ավելի դժվար և պատասխանատու է, քան առարկայական գիտելիքների փոխանցումը և հնարավոր է ուսուցչի հոգու հատուկ վիճակով, որը որոշվում է նրա հոգևոր տեսլականի պարզությամբ: Ըստ Կ.Դ. Ուշինսկու, իսկական ուսուցիչը և ուսանողները կապված են «հարաբերությունների առանձնահատուկ ջերմությամբ և անկեղծությամբ», որոնց հիմքում ընկած են ուսուցչի անձի հոգևոր որակները՝ հավատք, սեր, ազնվություն, իմաստություն, հոգու գեղեցկություն:

Եվ կարևոր չէ, թե ինչ առարկա է նա դասավանդում, գլխավորն այն է, թե ինչ պայմաններ է ստեղծում ուսուցիչը իր դասերին՝ անհատականության ներդաշնակ զարգացման համար: Դպրոցականների հոգևոր և բարոյական դաստիարակության

առաջադրանքների իրականացման համար կարևոր է հենց ուսուցչի կյանքի և մասնագիտական գործունեության գործոնը, քանի որ աշակերտը նախ և առաջ ֆիքսում է այն, ինչ առավել հստակորեն դրսևորվում է դաստիարակի անձի մեջ: Ուստի շատ կարևոր է ուսուցչի կողմից իր սոցիալական դերի պատասխանատվության ըմբռնման գործընթացը, կարևոր սոցիալական գործառույթի կամավոր ստանձնումը՝ ժողովրդավարական հասարակության հոգեպես զարգացած պատասխանատու քաղաքացու կրթությունը:

Կարևոր է, որ ուսուցիչը իր դասերին պայմաններ ստեղծի անհատի համակողմանի զարգացման համար:

Ուսուցիչը պետք է հիշի, որ նույնիսկ հանդիպելով շատ շնորհալի աշակերտի, նա նրան պատրաստում է ոչ միայն մաթեմատիկորեն, այլև առաջին հերթին համակողմանի զարգացած անհատականություն: Մաթեմատիկայի դասավանդումը նպատակաուղղված է մաթեմատիկայի առարկայի, դրա էության և մեթոդի առանձնահատկությունների ըմբռնմանը, անհատի կենսափորձի ընդլայնմանը և հարստացմանը:

Մարդու մեջ հոգևոր և բարոյական դաստիարակությունը ձևավորվում է.

- բարոյական զգացմունքներ (խիղճ, պարտականություն, պատասխանատվություն, հայրենասիրություն);
- բարոյական բնավորություն (համբերություն, ողորմություն, հեզություն, մեղմություն);
- բարոյական դիրք (բարին ու չարը տարբերելու կարողություն, անձնուրաց սիրո դրսևորում, կյանքի փորձությունները հաղթահարելու պատրաստակամություն);
- բարոյական առողջություն (ֆիզիկական և հոգեկան առողջության պահպանման համար պայմանների ստեղծում, վատ սովորությունների նկատմամբ բացասական վերաբերմունքի ձևավորում, ֆիզիկական կուլտուրայի և առողջ ապրելակերպի խթանում);

- բարոյական վարք (մարդկանց և հայրենիքին ծառայելու պատրաստակամություն, հոգևոր խոհեմության դրսևորում, հնազանդություն, բարի կամք):

Մաթեմատիկայի ուսումնական խնդիրը լուծվում է ոչ թե դրա բովանդակության շնորհիվ, այլ այս բովանդակության հետ կապված նյութի լայն շրջանակի օգտագործմամբ, որն ընդլայնում է կյանքի փորձը և ձևավորում սովորողների աշխարհայացքն ու համոզմունքները:

Յոգևոր և բարոյական դաստիարակության խնդիրները հումանիտար գիտություններում հեշտությամբ են լուծվում, իսկ բնական գիտություններում՝ հատկապես մաթեմատիկայում, շատ ավելի դժվար:

ՈՐ ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ԲԱՂԱԴԴՐԻՉՆԵՐԸ ԿԱՐԵԼԻ Է ՁԱՎՎՈՐԵԼ
ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

ԳԼՈՒԽ 1.

Մաթեմատիկան սոսկ գիտելիքի ոլորտ չէ, այլ առաջին հերթին ընդհանուր մշակույթի էական տարր, աշխարհի գիտական ընկալման լեզուն: Մաթեմատիկական գիտությունը մարդու մեջ անխուսափելիորեն արթնացնում է մի շարք հատկանիշներ, որոնք ունեն բարոյական վառ երանգավորում և ունակ են ապագայում դառնալ նրա բարոյական բնավորության ամենակարևոր պահը: Դպրոցական ոչ մի առարկա չի կարող մրցել մաթեմատիկայի հնարավորությունների հետ մտածող մարդու կրթության մեջ: Նույնիսկ հոգևեցուցիչ հաշվարկների և փոխակերպումների կատարումը նպաստում է այնպիսի որակների զարգացմանը, ինչպիսիք են հանգստությունը և համակարգվածությունը:

Մաթեմատիկայի դասերին մենք զբաղվում ենք բարոյական հարցերով: Օրինակ բերելով մաթեմատիկայի պատմությունից կարող ենք ցույց տալ երեխաներին, որ հաջողության և գիտական հայտնագործություններին ամենից հաճախ հասնում են այն գիտնականները, ովքեր ունեն լավ բարոյական բնավորություն, ովքեր ապրում են որոշակի բարոյական չափանիշների պահպանմամբ: Օրինակ, հայ միջնադարի նշանավոր մաթեմատիկոս, աստղագետ, տոմարագետ, հայոց մեջ ճշգրիտ գիտությունների հիմնադիր Անանիա Շիրակացու (610-690 թթ.) հոգևոր և բարոյական կերպարը, հավատարմությունը գիտությանը, հիանալի օրինակ է երիտասարդ սերնդի համար: Նա նաև ուներ արտասովոր գրական տաղանդ: Հայտնի մաթեմատիկոս Օմար Խայամը կոչվում է փիլիսոփա և բանաստեղծ, պարսկական և տաջիկական գրականության դասական: Եվ որքա՞ն ուսանելի է Լոմոնոսովի դժվարություններով լի կյանքը կամային հատկանիշների ձևավորման առումով:

Մաթեմատիկայի դասավանդման ընթացքում ձևավորվող արժեքները կարելի է բաժանել հեկյալ խմբերի՝

- Գործնական և կիրառական

- Ինտելեկտուալ
- Սոցիալական
- Բարոյական
- Կարգապահական
- Մշակութային
- Միջազգային
- Էսթետիկ

Մաթեմատիկան սովորեցնում է ձեզ կառուցել և օպտիմալացնել գործունեությունը, զարգացնել և որոշումներ կայացնել, ստուգել գործողությունները, ուղղել սխալները, տարբերել պատճառաբանված և չապացուցված պնդումները և հետևաբար տեսնել մանիպուլյացիա և գոնե մասամբ դիմակայել դրան: Խնդիրների լուծումը սովորողներից պահանջում է բարեխղճորեն և լրջորեն աշխատել գիտելիքների ձեռքբերման և ամրապնդման վրա, ինչը հանգեցնում է մտավոր ջանքերի համակարգված լարվածության, դժվարությունների հաղթահարման հաստատակամության:

Ուսումնական տարվա մաթեմատիկայի առաջին դասը նվիրում եմ «Ինչու չենք կարող ապրել առանց մաթեմատիկայի» թեմային: Սա մոտիվացիոն դաս է, որը երեխաներին մաթեմատիկայի ուսումնասիրության նկատմամբ գիտակցված վերաբերմունք է ստեղծում: Դասին զրույցի ընթացքում սովորողներին ցույց են տրվում պատճառները, թե ինչու անհնար է ապրել ժամանակակից աշխարհում առանց մաթեմատիկայի, որ մաթեմատիկան ոչ միայն «պետք է», այլ նաև հետաքրքիր:

Մաթեմատիկայի ժամանակակից ուսուցումն ունի փոխկապակցված նպատակների մի ամբողջություն՝ կրթական, զարգացնող, դաստիարակչական:

Մաթեմատիկայի դասավանդումը դպրոցականներից պահանջում է մտավոր և կամային ջանքեր, զարգացած ուշադրություն և նուրբ տրամաբանական մտածողություն, այնպիսի հատկությունների զարգացում, ինչպիսիք են ակտիվությունը, ստեղծագործական

Նախաձեռնությունը և կոլեկտիվ կրթական և ճանաչողական աշխատանքի հմտությունները:

Մաթեմատիկայի դասավանդման մեջ, հոգևոր և բարոյական դաստիարակության տեսակետից, մաթեմատիկական խնդիրների ընտրությունը հսկայական դեր է խաղում: Պատմական տեղեկատվություն, տեղական պատմություն և բնապահպանական խնդիրներ պարունակող խնդիրների լուծումը նպաստում է ուսանողների հորիզոնների ընդլայնմանը և առարկայի նկատմամբ ճանաչողական հետաքրքրության զարգացմանը: Իսկ մաթեմատիկայի դասը նրանց համար դառնում է ոչ միայն դաս, այլ արթնացնում է իրենց երկրի հզորացմանը նպաստելու զգացումը:

Ուսուցիչը նախ պետք է ունենա իր առարկայի, դրա մեթոդիկայի և պատմության բավարար իմացություն, երկրորդ՝ ունենա մանկավարժական բավարար տակտ և փորձ, և երրորդ՝ կարողանա ինքնակրթվել, ցանկանա գիտելիքներ փոխանցել սովորողներին. միայն այս համատեքստում մաթեմատիկան, ինչպես ցանկացած այլ դասընթաց, կարող է նշանակալի կրթական ազդեցություն ունենալ: Ես կարծում եմ, որ մաթեմատիկան մեծ կրթական ներուժ ունի: Դեռևս 19-րդ դարում լեհ մաթեմատիկոս Յուզո Շտայնհաուսը նշել է, որ «մաթեմատիկան միջնորդ է ոգու և նյութի միջև»: Մաթեմատիկայի դասի կրթական ներուժի իրացումը հնարավոր է նյութի բովանդակության ընտրության, դասի կառուցվածքի, հաղորդակցության կազմակերպման միջոցով:

Մաթեմատիկայի զարգացման մասին քննարկումը երեխաներին տանում է այն եզրակացության, որ մաթեմատիկան գիտություն է, որն անընդհատ զարգանում է, փոխվում և նույնն է պահանջում այն ուսումնասիրողներից: Մաթեմատիկան ամենուր է, կենսաբանությունն ու բժշկությունը ներկայումս մաթեմատիկացվում են, և ով գիտի, թե ինչ է լինելու առջևում, հաջորդը կարող են լինել բարու և չարի հասկացությունները: Ուսուցչի համար նման ոչ ավանդական դասը սովորողներին ավելի լավ ճանաչելու և հասկանալու, նրանց անհատական կարողությունները գնահատելու հնարավորություն է, միաժամանակ՝ ինքնաիրացման, աշխատանքին ստեղծագործ

մոտեցման և իրենց սեփական գաղափարներով իրականացման հնարավորություն:

Չայկական և օտարերկրյա մաթեմատիկայի պատմությունը հարուստ է փաստերով, որոնց ծանոթությունը նպաստում է իրերի նկատմամբ քրիստոնեական հայացքների ձևավորմանը: Եվ այս փաստերի մեջ կան բազմաթիվ այնպիսիք, որոնց ըմբռնումը բավականաչափ հասանելի է սովորողներին, որպեսզի նրանք կարողանան գնահատել դրանց հիմնարար կամ գործնական նշանակությունը: Միևնույն ժամանակ, պետք է հասկանալ, որ գիտնականների մեծ մասն աթեիստ չէր, ընդհակառակը, նրանց առաջնորդում էր անկեղծ կրոնական եռանդը: Մեծ անգլիացի ֆիզիկոս և մաթեմատիկոս Իսահակ Նյուտոնը, ով ապացուցեց երկանդամների թեորեմը ոչ միայն բնական, այլ նաև կոտորակային և բացասական ցուցանիշի համար, ով, անկախ Լայբնիցից, ստեղծեց դիֆերենցիալ և ինտեգրալ հաշվարկի մեթոդը, ով գրել է մի շարք կարևոր աշխատություններ հանրահաշվի, անալիտիկ երկրաչափության և պրոյեկտիվ երկրաչափության վերաբերյալ, եղել է նաև աստվածաբան: Գրել է աշխատություններ Սուրբ Երրորդության մասին, ինչպես նաև Դանիել մարգարեի գրքի մեկնություններ: Չետաքրքիր է, որ նա բարձր էր գնահատում իր աստվածաբանական գրությունները, միշտ Աստծո անունը արտասանելով, Նյուտոնը հանում էր գլխարկը:

ԳԼՈՒԽ 2. ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱԼՔՆԵՐ

Սովորողների բարոյական արժեքների ձևավորումը մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացի հիմնական նպատակներից մեկն է: Այն կյանքի կոչելու գործում, նախևառաջ, մեծ նշանակություն ունի մաթեմատիկայի կրթական այն ներուժի բացահայտումը, որը կնպաստի սովորողների բարոյական արժեքների ձևավորմանը: Հ. Միքայելյանը աշխատությունում բացահայտել է մաթեմատիկայի կրթական ներուժը բարու, սիրո, արժանապատվության, հարգանքի, արդարության, պարտքի, երախտագիտության, խղճի, առաքինության, պատվի, կյանքի իմաստի և նպատակի, ազատության, երջանկության բարոյական արժեքների ձևավորման գործում: Մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում նշված արժեքները ձևավորելու համար անհրաժեշտ է նաև, որ առկա դասագրքերը, մեթոդական նյութերը իրենց մեջ պարունակեն բարոյական արժեքների ձևավորմանը նպաստող տարրեր: Մասնավորաբար տեքստային, հետաքրքրաշարժ խնդիրները, լրացուցիչ տեղեկությունները իրենց մեջ ներառեն այնպիսի նյութեր, որոնք ուսուցչին հնարավորություն կտան խոսել բարոյական արժեքների մասին և հետևաբար նաև ձևավորել սովորողների բարոյական արժեքների համակարգը: Այս տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունեն հին հայկական պատմական որոշ խնդրագրքեր, որոնցում ընդգրկված առանձին խնդիրներ իրենց բովանդակության մեջ կրում են բարոյական արժեքների ձևավորմանը նպաստող տարրեր, իսկ նորանկախ Հայաստանում ստեղծված հանրահաշվի դասագրքերը խարսխված են ինչպես բարոյական, այնպես էլ ազգային, համամարդկային, գեղագիտական և այլ արժեքների վրա: Բարոյական արժեքների ձևավորման գործում էական դեր է խաղում դասագրքերի կիրառական ֆոնը, որում ընդգրկված կիրառական, հետաքրքրաշարժ և պատմական խնդիրները իրենց բովանդակության մեջ անդրադառնալով բարոյական արժեքներին, ուսուցչին հնարավորություն են տալիս խոսելու դրանց մասին:

Սակայն բարոյական արժեքների ձևավորման գործում նշված աշխատանքների արդյունավետությունը կարիք ունի լրացուցիչ փորձարարական ստուգման:

Այդ նպատակով մենք իրականացրել ենք համապատասխան գիտափորձ: Գիտափորձը անց է կացվել ՀՀ հանրակրթական Դիմիտովի միջնակարգ դպրոցի 9-րդ դասարանում (ընդհանուր թվով մասնակցել է 18 աշակերտ): Դասարանում ունեցել ենք երկու խումբ՝ փորձարարական և ստուգողական: Փորձարարական խմբի հետ կրկնության դասերը իրականացվել է մի կողմից: Դասի ընթացքում, խնդիրների լուծման ժամանակ, խնդիրների բովանդակությունը հնարավորություն էր տալիս խոսելու բարոյական արժեքների մասին, դրանք քննարկել աշակերտների հետ և պարզել նրանց վերաբերմունքը բարոյական արժեքների նկատմամբ: Ստուգողական խմբում պարապմունքները անց են կացվել մաթեմատիկայի մեկ այլ ուսուցիչի կողմից՝ իրենց դասագրքային նյութի հիման վրա:

Փորձարարական աշխատանքների սկզբում մենք առաջադրել ենք հետևյալ վարկածը. Մաթեմատիկայի կրկնության գործընթացում բարոյական արժեքների ձևավորմանը նպաստող մաթեմատիկական նյութերի ներառումը՝

- Բարձրացնում է սովորողների բարոյական գիտակցությունը,
- Հնարավորություն է տալիս սովորողներին խուսափելու դասապրոցեսում լայն տարածում գտած վատ սովորույթներից (օրինակ, հուշելը, արտագրելը),
- Նպաստում է մաթեմատիկայի դասի նկատմամբ սովորողների հետաքրքրության ցուցանիշի բարձրացմանը:

Պարապմունքների ավարտին և՛ փորձարարական և՛ ստուգողական խմբերին հանձնարարվել է լրացնելու միևնույն հարցաշարը: Վերջինս կազմել ենք Լայկերտի 4 աստիճանի սանդղակի հիման վրա, որտեղ բարոյական արժեքներին նվիրված դատողություններին պետք է տրվի նշված պատասխաններից միայն մեկը: Եթե դատողությունը ճշմարիտ է, ապա միավորները ներկայացնում են 4, 3, 2, 1 միավորներով, իսկ եթե սխալ է, ապա 1, 2, 3, 4: Հարցաշարում ընդգրկված էին հետևյալ հարցերը, որոնց պատասխանների տարբերակներն են. միանշանակ

համաձայն եմ, համաձայն եմ, համաձայն չեմ, բոլորովին համաձայն չեմ:

Չարք 1. Մաթեմատիկայի ուսուցումը նպաստում է բարոյական արժեքների ձևավորմանը:

Չարք 2. Հայրենասիրությունը սեփական երկրի բնության, մշակույթի, տնտեսության ճանաչումն ու զարգացումն է:

Չարք 3. Հայրենիքի պաշտպանության գործում յուրաքանչյուրի մասնակցությունը պարտադիր չէ:

Չարք 4. Նյարդայնացնող է, երբ դասարանում ինչ-որ մեկը գրատախտակի մոտ երկար է մտածում:

Չարք 5. Հանդուրժելի է այլ ազգության աշակերտների ներկայությունը դասարանում:

Չարք 6. Հանդուրժելի է մտավոր, ֆիզիկական խնդիրներ ունեցող աշակերտների ներկայությունը դասարանում:

Չարք 7. Յուրաքանչյուր ուսուցիչ պարտավոր է սիրել և հարգել միայն իր առարկան լավ սովորող աշակերտներին:

Չարք 8. Բարի արարք է ինքնուրույն աշխատանքի ժամանակ ընկերներին օգնելը:

Չարք 9. Բարության դրսևորումներից մեկը ընկերներին հուշելն է:

Չարք 10. Երջանկություն է իշխանության և փառքի հասնելը:

Չարք 11. Երջանկություն է ուրիշին օգնելը:

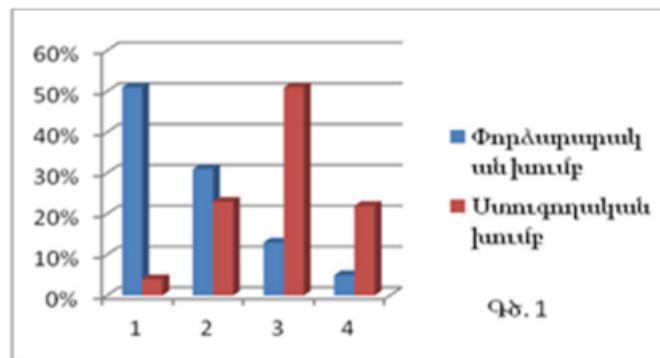
Չարք 12. Լավ կրթությունը կյանքի նպատակի իրագործման և կյանքի իմաստավորման գործոններից մեկն է:

Չարք 13. Ավելի մեծ ձեռքբերում է գերազանց օտար լեզու իմանալը, քան շքեղ մեքենա ունենալը:

Առաջին հարցի քննարկման ժամանակ փորձարարական խմբում աշակերտների մեծ մասը պարապմունքներից առաջ նույնպես կապչեր տեսնում բարոյական արժեքների և մաթեմատիկա ուսումնական առարկայի միջև: Բայց երբ մաթեմատիկական խնդիրների լուծման ընթացքում անընդհատ առիթ էր ստեղծվում խոսել բարոյական արժեքների մասին կամ երբ նկատում էին որ մաթեմատիկական խնդիրը նվիրված է բարոյական որևէ արժեքին, նրանք արդեն փոխեցին իրենց կարծիքը: Կից ներկայացված է փորձարարական և

ստուգողական խմբերի պատասխանների համեմատության աղյուսակը և դիագրամը.

Պատասխանների տարբերակներ	Փորձարարական խումբ	Ստուգողական խումբ
Միանշանակ համաձայն են (4)	51%	4%
Համաձայն են (3)	31%	23%
Համաձայն չեն (2)	13%	51%
Բոլորովին համաձայն չեն (1)	5%	22%

Երկրորդ հարցի վերաբերյալ հիմնական կարծիքներից էր այն, որ հայրենիքի բնության, մշակույթի ճանաչումը, նրա տնտեսության զարգացումը չեն հանդիսանում հայրենասիրության դրսևորում: Նրանց կարծիքով հայրենասիրությունը հայրենիքի համար կռվելն է: Երրորդ հարցի քննարկման ժամանակ պարզ դարձավ, որ սովորողների մի մասը կարծում էր, որ հայրենիքի պաշտպանության գործում պարտադիր է միայն զինվորականների մասնակցությունը, իսկ ոչ զինվորականներինը՝ ոչ: Կարծում ենք, սա հետևանք էր այն բանի, որ ինչպես վերը նշեցինք, աշակերտների կարծիքով հայրենասիրությունը հայրենիքի համար կռվելն է:

Չորրորդ հարցում քննարկված երևույթը հատկապես նկատվում է մաթեմատիկայի ուժեղ աշակերտների մոտ այն ժամանակ, երբ գրատախտակին խնդիր է լուծում մաթեմատիկական գիտելիքներով չփայլող կամ դանդաղ մտածողություն ունեցող աշակերտը: Նրանք հուշում են, բարկանում են սխալի դեպքում և սկսում են նյարդայնանալ: Սա կանխելու համար ոչ միայն պետք է այդ ակտիվ աշակերտներին լրացուցիչ հանձնարարություններ տալ, այլև պետք է խոսել

հանդուրժողականության, հարգանքի, համբերության մասին, ինչ որ արեցինք մենք փորձարարական խմբում: Եվ արդյունքում նրանց մի մասը հասկացավ, որ բոլորովին կարիք չկա նյարդայնանալ, երբ դասարանում ինչ-որ մեկը գրատախատակի մոտ երկար է մտածում: Հանդուրժողականության արժեքին նվիրված խնդիրների լուծման ժամանակ մենք առիթ ունեցանք անդրադառնալու Հայաստանում տարբեր ազգերի ներկայությանը: Չրոպցի ընթացքում աշակերտների հետ քննարկելով այդ երևույթները՝ հասանք այն բանի, որ փորձարարական խմբում աշակերտների ճնշող մեծամասնությունը եկավ այն կարծիքի, որ հանդուրժելի է այլ ազգության կամ մտավոր, ֆիզիկական խնդիրներ ունեցող աշակերտների ներկայությունը դասարանում: Հավելենք, որ մեր դպրոցը ինքնին հանդիսանում է ազգային փոքրամասնության դպրոց՝ մեր աշակերտների շրջանում մեծ է ասորի երեխաների թիվը, կան նաև եզդիներ, ռուսներ, ուկրաինացիներ:

Կային հարցեր, որոնք թերևս, պարապմունքների ընթացքում ամենաշատ բանավեճի առարկա դարձան: Սովորողների մոտ թյուր կարծիք էր առկա բարու արժեքի մասին: Աշակերտների մեծ մասը համոզված է, որ հուշելը բարի արարք է: Փորձարարական խմբերում, երբ ներկայացրեցինք բարու արժեքը, աշակերտների մի մասը եկավ այն համոզման, որ հուշելը բարի արարք չէ, և պետք է խուսափել հուշելու վատ սովորությունից:

Վերջին հարցը նույնպես բանավիճելու, քննարկելու լավ առիթ հանդիսացավ: Կային աշակերտներ, ովքեր բոլորովին համաձայն չէին դատողության հետ, բայց երբ օտար լեզվի իմացությունը փոխարինում էինք իրենց կողմից նախընտրած մասնագիտության լավ իմացությամբ (օրինակ, լավ նկարիչ դառնալով), նրանք միանշանակ համաձայնվում էին: Իհարկե, այստեղ կարևորը անցողիկ և մնայուն արժեքների միջև ճիշտ կողմնորոշումն է:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մաթեմատիկան ներառված է կյանքի ամեն ոլորտում, բնության մեջ, առկա տեխնոլոգիաներում, ներդրված է տարբեր գիտություններում: Մաթեմատիկան գիտությունների լեզուն է և հանդիսանում է ինժեներական գործիք, որը նկարագրում է բացատրում է մեր դիտարկումները և մտքերը: Առօրյա կյանքում մաթեմատիկան ունի կենտրոնական դեր՝ հաշվարկներ, մաթեմատիկական կիրառումներ: Նույնիսկ բնությունն է մաթեմատիկայի ձեռքում: Ինչպես գիտենք, Ֆիբոնաչիի հաջորդականությունը ձևավորում է նախորդ երկու անդամների գումարման միջոցով: Այս հաջորդականությունը կարելի է գտնել բնության շատ օրինակներում՝ անասանի կեղևի կառուցվածքը, արևածաղկի գլխիկի կառուցվածքը, սոճու կոների կառուցվածքը և այլն: Բոլոր երևույթները բերվում են որևէ մաթեմատիկական ֆունկցիայի և արտապատկերվում գրաֆիկի միջոցով: Ահա թե ինչու է կարևոր ուսուցչի դերը մաթեմատիկա դասավանդելիս: Կարելի է ասել ապագայի բանալին նրա ձեռքերում է: Նա է ապահովելու ապագա սերնդի արժեհամակարգի որակը և ուժը: Որքան ճիշտ լինեն մոտեցումները և մատուցման ձևը այնքան մեծ են շանսերը ապագայում զարգացած գիտությունով և բարձր տեխնոլոգիաներով ինչպես նաև որակապես տարբերվող արժեհամակարգերով հասարակություն ունենալու:

Ինչպե՞ս սովորեցնել աշակերտներին, և որ ավելի կարևոր է, ինչպե՞ս դասավանդել արդյունավետ: Ի՞նչ մեթոդներ, միջոցներ և տեխնոլոգիաներ պետք է օգտագործել նրանց ստեղծագործական կարողությունները զարգացնելու համար: Ինչպե՞ս ձևավորել դպրոցականների դրական վերաբերմունքը ուսումնական գործունեության նկատմամբ, զարգացնել նրանց ցանկությունը առարկայի ավելի խորը իմացության: Մենք՝ ուսուցիչներս, անընդհատ ինքներս մեզ տալիս ենք այս հարցերը, փնտրում ենք դրանց պատասխանները:

Շատ է խոսվել մեթոդների և տեխնոլոգիաների մասին, որոնք առաջնահերթություն են տալիս կրթական և զարգացման

Նպատակներին՝ կապված ուսուցման նպատակների հետ: Եթե ուզում ենք մարդկայնացնել և սոցիալականացնել ուսուցման և դաստիարակության գործընթացը դպրոցում, ապա այս գործընթացի կենտրոնում պետք է դնենք աշակերտի անհատականությունը: Արժեհամակարգի յուրացում, որոշակի արժեքային կողմնորոշումների առկայություն, սա, այսպես ասած, ներքին միջուկ է, որը թույլ է տալիս մարդուն ապրել հասարակության մեջ: Այնպիսի առարկաները, ինչպիսիք են երաժշտությունը, պատմությունը, աշխարհագրությունը, գեղարվեստական և գեղագիտական ցիկլի առարկաները, սկզբում պարունակում են բարոյական և գեղագիտական արժեքների համակարգ: Բայց մաթեմատիկան ճշգրիտ դիսցիպլինա է, «չոր գիտությունը»՝ ընդհանուր ընդունված կարծիքը: Յնարավո՞ր է հեռանալ այս սխալ կարծիքից և նպատակ չհամարել մաթեմատիկան, այլ մաթեմատիկական կրթության միջոց՝ աշակերտին: Ընդհակառակը, մաթեմատիկայի միջոցով նպաստավոր պայմաններ ստեղծել աշակերտների անհատականության զարգացման, սովորելու դրական մոտիվացիայի ձևավորման, բարոյական և գեղագիտական արժեքների դաստիարակության համար:

Ուզում եմ խոսել մանկավարժական գործընթացի տեխնոլոգիայի մասին՝ դպրոցականներին մաթեմատիկայի դասերին ուղղված բարոյական և գեղագիտական արժեքներին՝ աշխատանքի տարբեր ձևերի և մեթոդների հետ համատեղ: Այս տեխնոլոգիան իրականացվում է բարոյական և գեղագիտական իրավիճակի միջոցով: Ես իմ դասերին կիրառում եմ մանկավարժական գործընթացի տեխնոլոգիան, որը դպրոցականներին կողմնորոշում է դեպի բարոյական և գեղագիտական արժեքները: Եվ ես կցանկանայի կիսվել իմ փորձով:

Տեխնոլոգիայի Էությունը հետևյալն է.

Օգտագործվում է Կիրյակովայի առաջարկած սոցիալապես նշանակալի համընդհանուր արժեքների խումբը: Առաջնահերթ արժեքները հետևյալն են՝ մարդ, կյանք, գեղեցկություն, գիտելիք, աշխատանք, հայրենիք: Բացահայտվել են մի շարք արժեքային գաղափարներ, որոնք կօգնեն սովորողին հասկանալ որոշակի արժեքի

Եռթյունն ու նշանակությունը: Յուրաքանչյուր արժեք համապատասխանում է որոշակի արժեքային կողմնորոշմանը, որը դիտվում է որպես որոշակի սոցիալական նշանակալի արժեքի մշակման աշխատանքների արդյունք:

Արժեք	Առաջատար նպատակներ
Հայրենիք	Խաղաղություն, Անվտանգության երաշխիք, Ազատություն, Մարդու իրավունքներ, Ազգային ինքնություն, Սոցիալական արդարություն
Աշխատանք	Գոյության աղբյուր, Գիտելիքի և ուրախության աղբյուր Ստեղծագործություն Ինքնիրականացման հնարավորություն Մասնագիտություն
ճանաչողություն	Տեղեկություն, գիտելիք, մշակույթ, ճմարտություն, ինքնարտահայտման միջոցներ
Գեղեցկություն	Արվեստ, Ստեղծագործություն, արարչագործություն, Մարդու կատարելություն, Գեղեցիկ բնության մեջ, առօրյայի էսթետիկա
Կյանք	Մարդու կյանք, Բնության կյանք, Մոլորակի կյանք
Մարդ	Սեր, Բարություն, Շփում, Երջանկություն, Արժանապատվություն

Ամփոփելով, գալիս ենք այն եզրակացության, որ կատարված գիտափորձերի արդյունքում ամբողջությամբ հիմնավորվեց մեր կողմից առաջ քաշված վարկածը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Միքայելյան Յ. Ս. «Մարտնաստիկական կրթության արժեքանական հիմունքները»
2. Хакимова Н. С. ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ВОСПИТАТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА //БОШҚАРУВ ВА ЭТИКА ҚОИДАЛАРИ ОНЛАЙН ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 127-133.
3. А. В. Кирьякова. Ориентация школьников на социально значимые ценности. – Л.: Изд – во РГПУ им. А. И. Герцена, 1991;
4. М. Н. Аплетаяев. Система воспитания нравственной личности в процессе обучения. – Омск, 1998;